

Røa mølle

Lokalisering: På østbredden av Lysakerelva ved Nedre Luggerud, en plass under Søndre Rød

GPS koordinater Sone V 32

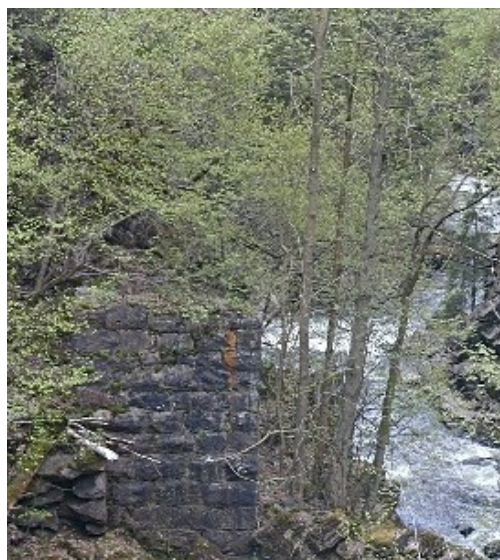
Demning: Ø 591228, N 6645934, 85 m.o.h

Søyle: Ø 591208, N 6645894, 74 m.o.h

Oppbygd vei: Ø 591248, N 6645935, 96 m.o.h

Ø 591229, N 6645910, 88 m.o.h

Kort historie: Røa mølle ble bygget i 1888-finansiert av oslomannen J.C. Helgesen. Tidligere hadde Helgesen hatt en interesse i Lysaker mølle som ble nedlagt i 1876. Mølla var ikke det første møllebruk ved Røafossen. Det hadde vært i det minste en gårdskvern og demning på 1790-åra og 1808. I 1828 ble rettighetene tinglyst. I 1890 var Helgesen blant en gruppe grunn- og fallrettighetseiere som finansierte en omfattende undersøkelse om muligheten for å utjevne og forbedre vanntilgangen for bruk langs Lysakerelva. Helgesen skulle ta en 15 % part i prosjektet. Løvenskiold skulle ta 55 %, og flere øvrige brukseiere de resterende 30%. Da undersøkelsen var ferdig i 1895 var ikke betalingsviljen til stede. Røa mølle var blitt flammens rov det året.

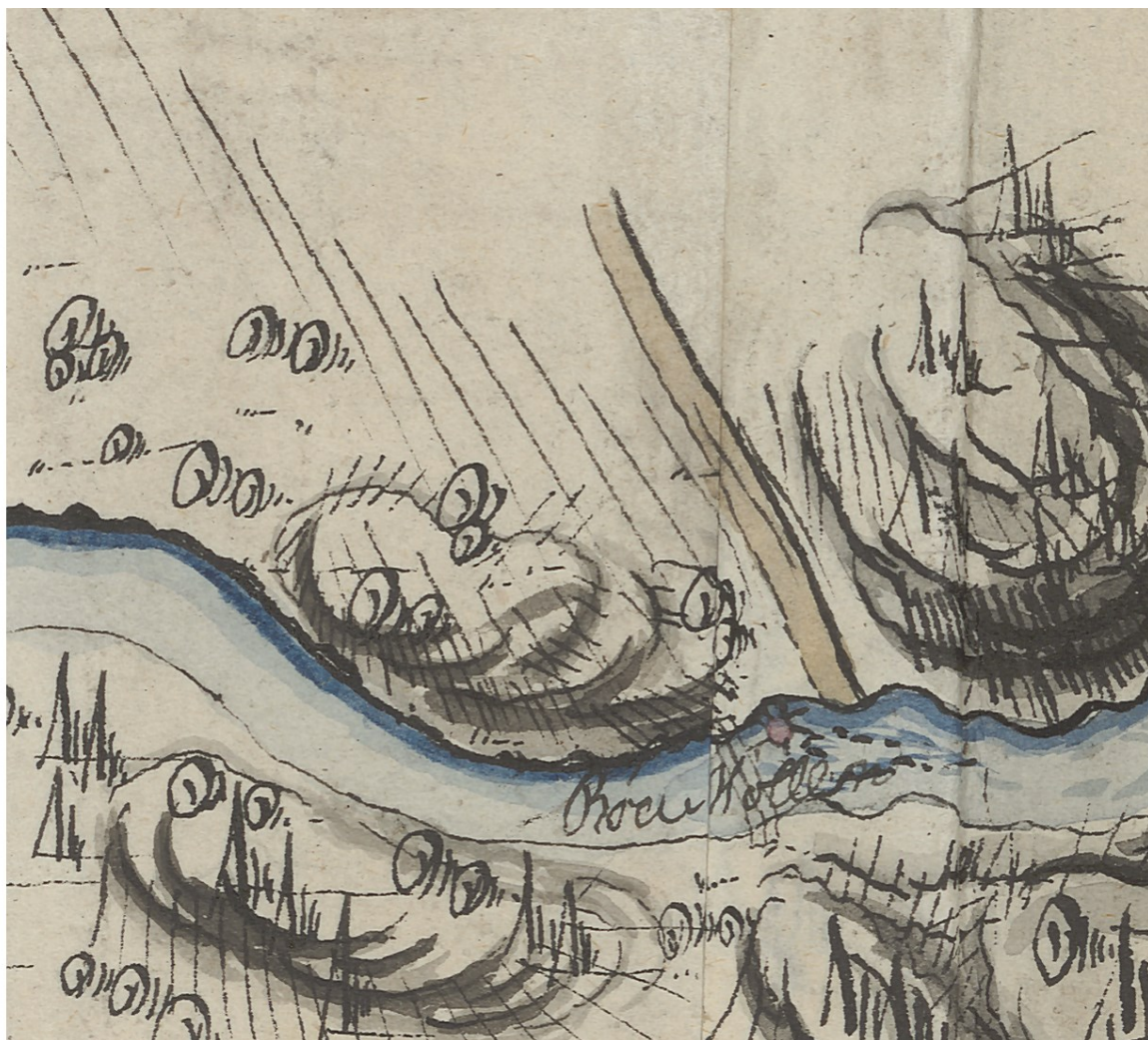

Figur RM1: Søylene som støttet det sørvestlige hjørnet av Røa mølle.

Kartdokumentasjon

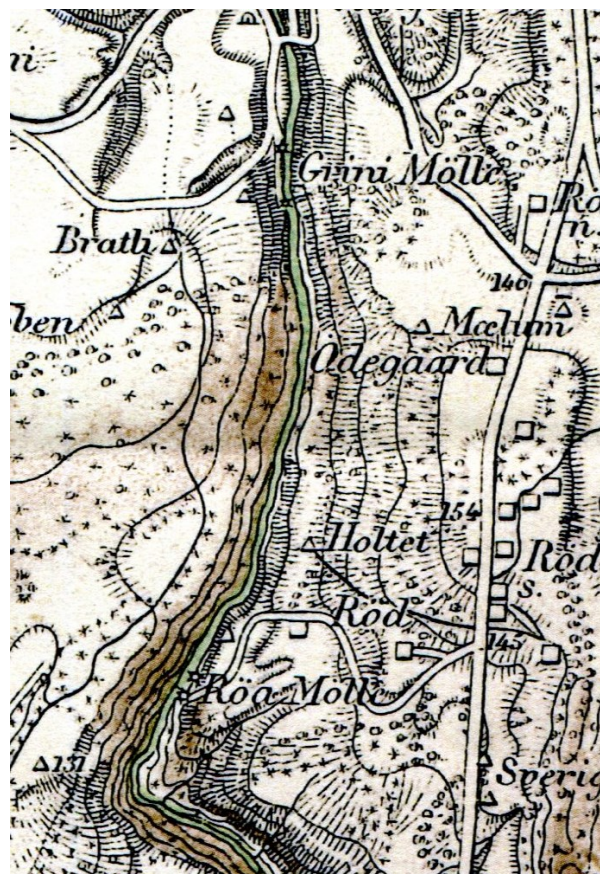
Figur RM2: Lemmich Juells kvartmilskart fra 1802 (basert på feltarbeid i årene 1793-7) viser to møller, i enden av en vei som kommer fra Bogstad allé (i dag Vækerøveien) ved «Lilleborøa» (i dag Søndre Rød) via en plass (Luggerud).

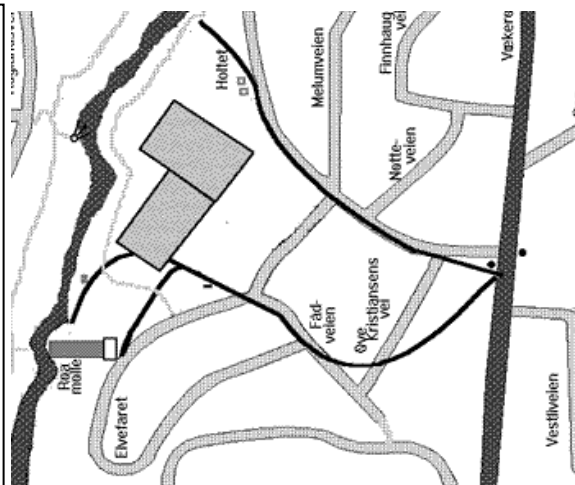
Figur RM3: Den udaterte og usignerte Croqui over Elven fra Bogstad til Lūsager fra Krigsskolen (1787-1814; sannsynligvis 1808) viser mølle, demning og adkomstvei.

Figur RM4: Lt W. Næssers kart datert 1864, men antagelig med anførsler av senere dato, viser tre bygninger: ett langstrakt bygg i sør, ett, noe mindre men også langstrakt, som ligger tett inn på veien ca. 30 m nordover og et tredje hus ca. 100 m oppover elva. Veien (som omtrentlig følger dagens Ove Kristiansens vei og Fådveien) vises å passere Nedre Luggerud

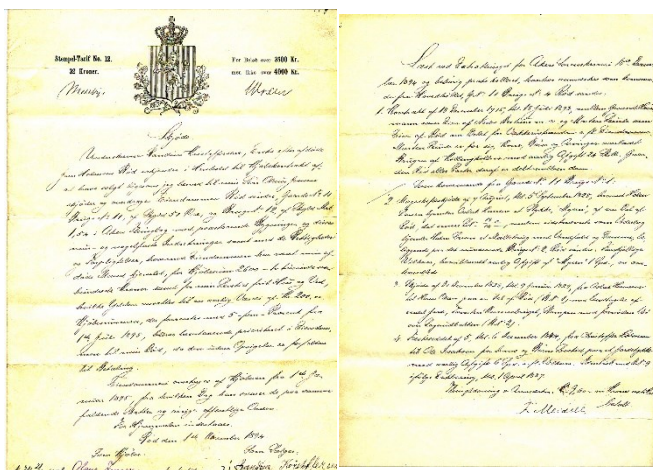

Figur RM5: Revideringene gjort i kart III i 1:25000 serien Oslo og omegnen fra 1879 til 1907 er gåtefulle. Den preliminære karttegning av Solem (1879, til venstre) og første utgaven fra 1882 viser ei mølle og en (mølle-)plass (angitt som trekant ca. 100 m mot nord). Den reviderte utgaven fra ca. 1895 (til høyre) har fått et ekstra vannhjulstegn 20-30 meter oppover elva, mens mølledammen er mindre bred. Begge disse kartene har en viktig ny detalj; demningens retning er tegnet. Utfra egen oppmåling og tolkning av bilder tolkes det at kartene viser demningen til kvernen som den var før Helgesens stormølle. Fra 1907-utgaven er alle tegn for selve mølla fjernet

Figur RM6: Aker kommunes økonomiske kartverk fra 1925 viser veiene fra Vækerøveien til Røa mølle. Disse er tegnet over på dagens gatekart.

Skriftlig dokumentasjon: En skjøte utstedt i forbindelse med et jordskifte på Søndre Røa i 1895 nevner en heftelse fra 1828 med rettigheten til *Møllebruk med Vannfald og Dammen*.

Figur RM7: En skjøte fra 1894 som refererer til makeskift i 1828 hvorved Holm Larsen hjemler Aslak Hansen et Stykke «Myren» af sin Del av Rød medens sistnevnte som Vederlag hjemler Holm Larsen et Møllebrug med Vandfall og Dammer beliggende på det nuværende Brugsnr 2, Rød søndre.

2. Makeskiftskjøde af 7 August, Aft. 5 September 1828, hvorved Holm Larsen hjemler Aslak Hansen et Stykke, «Myren», af sin Del af Rød, det senere Aft. $\frac{13}{14}$ c, medens sistnevnte som Vederlag hjemler Holm Larsen et Møllebrug med Vandfald og Dammer, beliggende paa det nuværende Brugsnr. 2, Rød søndre. Forstjellige Udkaaer, hvoriblandt aarlig Afgift af «Myren» i Syd., se ovenbehandlede.

Figur RM8: Fotografi av Rød mølle tatt fra mølledammen. Det viser lagerbygget til venstre og hoved hus på mølla til høyre. I andre versjoner vises demningen nederst og vannrenna som entrer mølla til høyre for den sentrale fløyen i møllas hovedhus. Det bakre bygget med skrånende tak som sees helt til høyre antas å dekke vannhullet

Fotodokumentasjon: Det finnes ett bilde (Fig. RM8) tatt tidlig på 1890 årene av mølla før den brant. Det er tatt fra mølledammen vinterstid og har demningens krone i nedre del. Det viser bare møllas øvre etasjer nordfra.

Det finnes flere bilder tatt etter brannen. Ett som gir flere detaljer er tatt nedenfra fossen i 1920 (Fig RM9). Det viser hvor høyt fundamentene sto over bakken også et fundament som nå er borte, bygget i det som i dag er flomoverløpet.

I dette bildet er også steinkistedemningen fremdeles på plass. Forankringen i dagens demningsrest er dessverre utydelig.

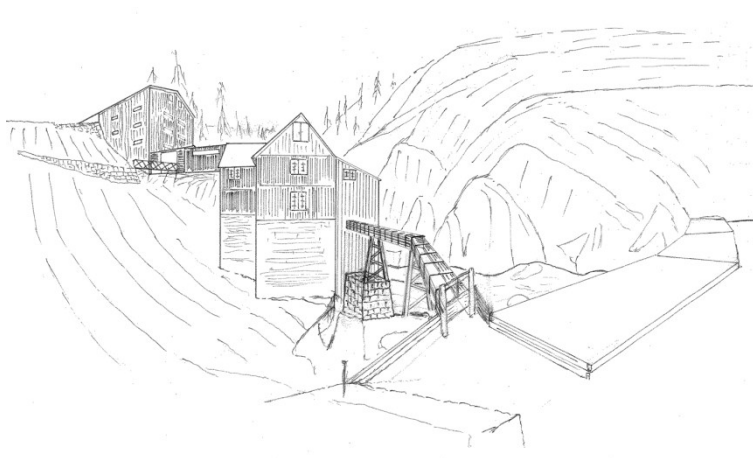

Fig RM9: Foto av to turkamerater som sitter på en sats i nedre delen av mølleruinene. Isslottet i fossen ga adgang til fossens nedre del hvor fotograf Øyvind Botolfsen sto i 1920

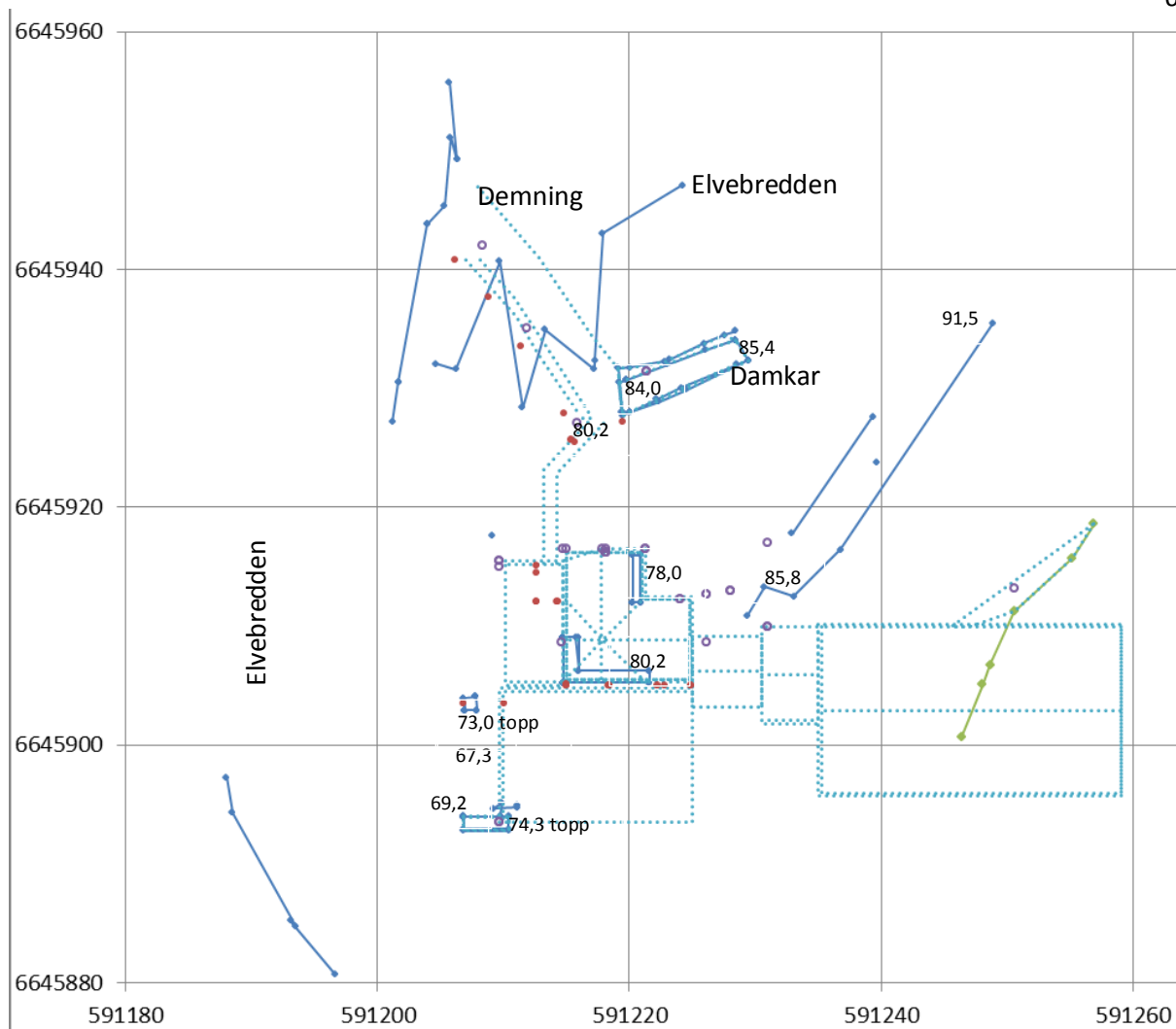
Disse to bilder samt egen oppmåling danner grunnlag for rekonstruksjon og plantegningen vist i Fig. RM10, RM11, RM12 og RM17.

Oppmåling: Måleoppgaven ble løst sammen med den for Holte sag ved å dra et kontrollnettverk fra en VAV-kum ved Melumbakken langs turvei A1 til en kum sør for idrettsbanen. Begge endepunkter ble innmålt med GPS. Fra dette draget ble et lukket drag dratt fra turveien og ned til mølle langs den nedre stien til demningen tilbake langs den oppbygde veien og den øvre stien. Fra tre stasjoner i og rundt lokaliteten ble sikter mot bygningsrestene registrert.

Rekonstruksjon: Røa stormølle sto sju-etasje høy over et utsprengt innhogg i dalsiden. Bildet fra nord viser de nærmeste byggene rett på, noe som gjør tolkning av deres lengde i retning nord-sør usikker. Med dette advarselet presenteres to perspektiver på møllas utseende.

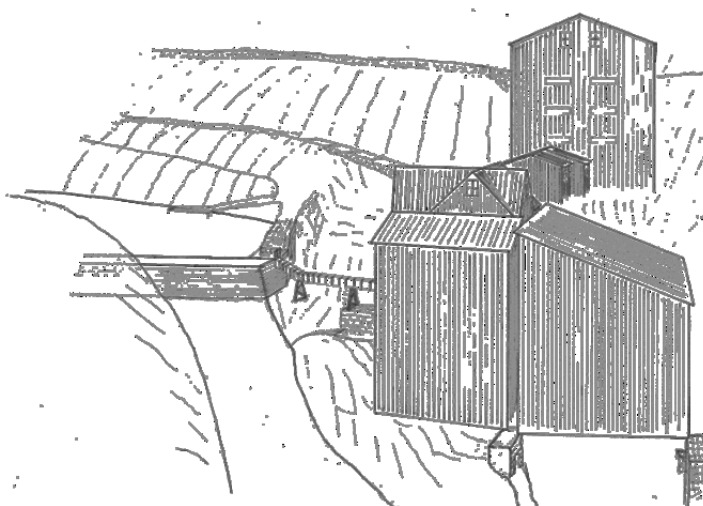
Figur RM10: Mølla sett fra demningen som er et egnet utsiktspunkt på oslosiden.

Figur RM11: Rekonstruert plan over Røa møllas ruiner: Blå prikker med heltrukne linjer – egenmålte punkter av bygningsrester og elvebredden; røde prikker – fotogrammetrisk tolkning av Botolfsens bilde (Fig RM9); violette sirkler – fotogrammetrisk tolkning av 1890 bildet (Fig RM8). Prikket blå linje, sammensatt plan av demning (mot nord) og mølle (mot sør) med vannrenna i mellom. Målte høyder (NN2000) til rester og terreng: 85,4

Det var adgang til mølla på fire nivåer. Kjøreveien langs dalsiden til lagerbygg (øvre nivå) er nå på private eiendommer. Veien på det midtre nivået er oppbygget i stein og gjenkjennelig. Den nedre veien og vannrenna finns det ingen spor etter.

Kunnskaper om funksjonene til de forskjellige byggene mangler. Likedan om hvordan kraft ble utvunnet fra elvestrømmen, med vannhjul eller turbin.

Figur RM12: Mølla sett fra dagens utsiktspunkt i Bærum

Adgang: Der turveien A1 vender nordover fra stikkveien ved Elvefaret 1, ligger det noen store sprengsteiner på vestsiden av turveien. Ved disse begynner en sti sørover og ned mot Røa mølle. Den følger den tidligere adkomstveien fra Bogstad Alle (nå Vækerøveien) som kan følges fra dagens kryss mellom Kristian Auberts vei og Vækerøveien til Ove Kristiansens vei og forbi Øvre Luggerd til Fådveien. Nedre Luggerd har adresse Fådveien 22 fordi veien gikk videre tett innpå boligen til elveskråningen hvor den vendte sørover og delt seg i en øvre og en nedre vei inntil forskjellige etasjer til mølla. Nedenfor veiskillet står betongfundamentet til Bakken, et laftet hus som sto inntil 1980-året.

Sikring og skjøtselsbehov: Røa mølla ligger flott til ved toppen av Røafossen. Det besøkes av mange tross manglende skilting. Men turgåere forveksler veien som er bygget over den 600 mm avløpsledningen for en turvei langs dalsiden og følger den i håp om finne fortsettelsen av turvei A1. Noen av disse klatrer nedover dalsiden til den oppbygde veien mot mølla og rundt østenden av innhogget i dalsiden på en smal hylle. Det å komme videre krever klatreferdigheter!

Noen få turgåere finne gamleveien til møllas mellomnivå beskrevet ovenfor. Hvis de følger den vanskelige nedre stien kommer de til damkara. Stien er løs og smal og ender i en brå tometers nedstigning.

Før et skilt for å dirigere turgåere til Røa mølle kan settes opp, må det mye sikring til. Tiltak inkluderer utvidelse og sikring av den smale stien, bygging av trapp i nedstigningen til damkara. Toppen av demningen er kun 2 meter bred. Posisjonering av sikringstiltak krever faglig vurdering.

Den oppbygde innkjøringen ender i en usikret skrent som bør få et gelender for å markere at veien ender der.

Utsiktspunktet i Bærum krever utbedring. Gelenderet gir ingen sikring fordi den er for høy i bunnen av en nedstigning fra turveien. Det bør også vurderes å legge et utsiktspunkt på elve terrassen nede til høyre for dagens utsikt. Det krever stirydding og kanskje en trapp, men den vil gi et bedre utsikt og tryggere adkomst.

Figur RM13: Søylene i det sørvestlige hjørnet av mølleområdet er 5 meter høy, 1 meter bred og 3,5 meter lang. Nederst til høyre, kanten på støtten på nordsiden av innhogget. Den er 1 meter lavere enn som søylen

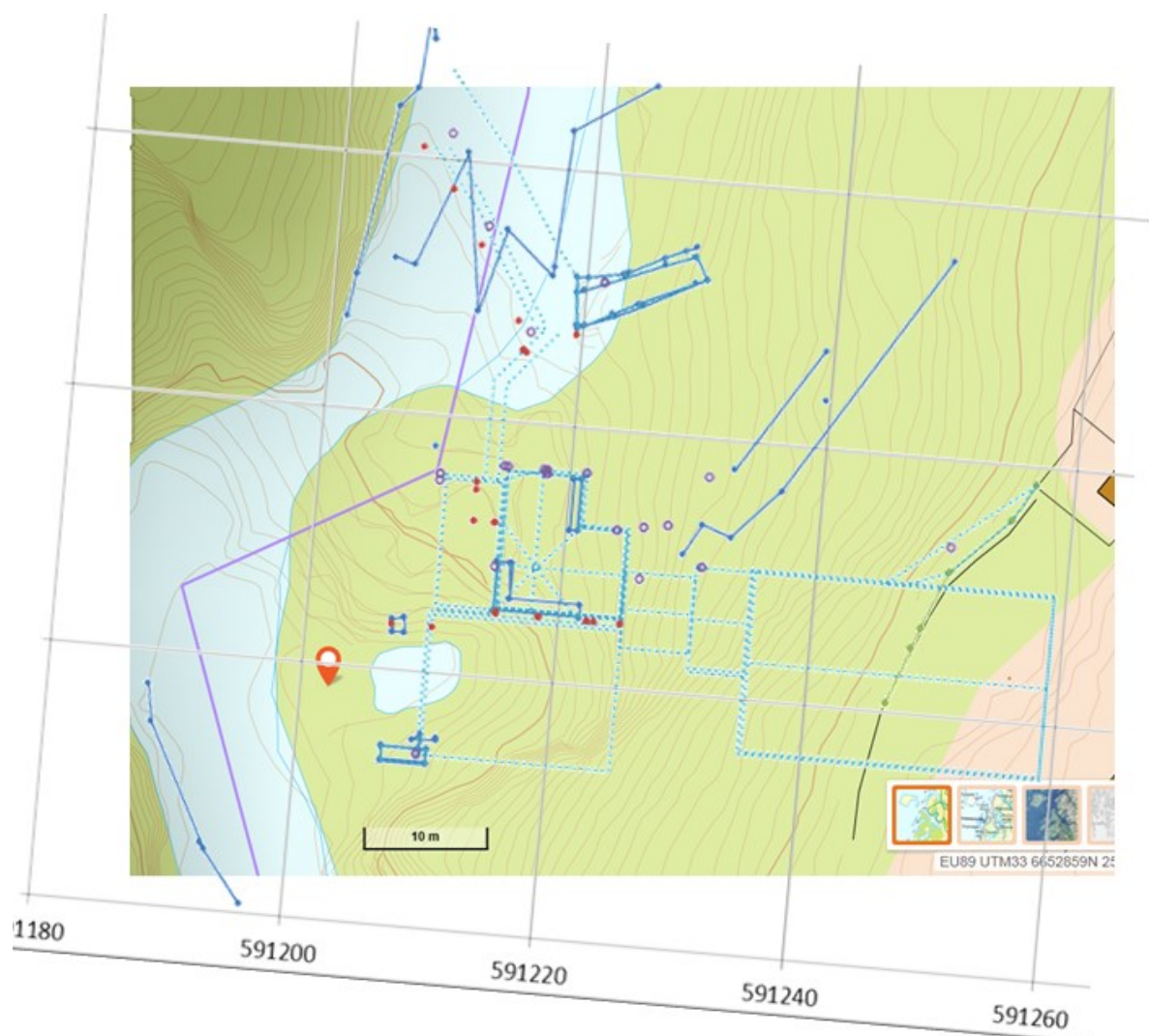
Figur RM14: Damkara sett fra toppen av fossen. Arealet her blir oversvømt ved vannføringer over ca. 2 kbm/sek. Damkara er 3,5 meter høy.

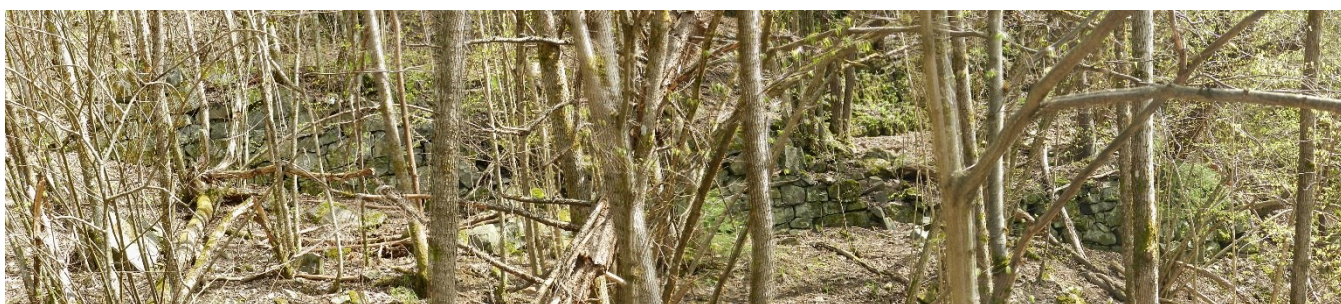
Figur RM15: Stien ned til damkara

Figur RM16: Oppstrømssiden av damkara (sett fra nordøst). Den er 10 meter lang og 2,6 meter bred på toppen.

Figur RM17: Rekonstruert plan av Røa mølle plassert over områdekart fra norgeskart.no. Rotasjonen skyldes at norgeskart.no benytter GPS sone V33 for hele Norge, mens Oslo hører til sone V32

Figur RM18: Panorama av den oppbygde veien inn mot møllas midtre nivå. Den endte i ei bru inn mot det midterste bygget; se Fig RM8.